

О. В. Глуханчук

**ПЕРЕГЛЯД РІШЕНЬ
АДМІНІСТРАТИВНИХ СУДІВ
ЯК КОНСТИТУЦІЙНА ГАРАНТІЯ
СУДОВОГО ЗАХИСТУ**

Монографія

За загальною редакцією
доктора юридичних наук, доцента
Дрозда Олексія Юрійовича

Київ
2018

УДК 342.565.4(477)

Г 55

Рекомендовано до друку Вченою радою
Науково-дослідного інституту публічного права
(протокол № 9 від 21.09.2018 р.)

Рецензенти:

Прилипка С. М. – член Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, академік Академії правових наук України.

Лазур Я. В. – декан юридичного факультету Ужгородського національного університету, доктор юридичних наук, професор.

Глуханчук О. В.

Г 55 Перегляд рішень адміністративних судів як конституційна гарантія судового захисту : монографія / О. В. Глуханчук ; за заг. ред. О. Ю. Дрозда. Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2018. 214 с.

ISBN 978-966-916-625-8

Монографію присвячено теоретичним засадам перегляду судових рішень адміністративних судів України як конституційної гарантії судового захисту. З точки зору адміністративного права розкрито поняття та види конституційних гарантій судового захисту. Досліджено сутність і місце, а також нормативно-правову регламентацію даного інституту. Детально охарактеризовано принципи та розкрито стадії перегляду судових рішень.

Проаналізовано зарубіжний досвід та сформульовано шляхи вдосконалення вітчизняного адміністративного законодавства у сфері перегляду судових рішень адміністративних судів.

Монографія розроблена для науковців, викладачів, аспірантів, студентів, практикуючих юристів, та всіх, хто цікавиться проблематикою зазначеної теми

УДК 342.565.4(477)

ISBN 978-966-916-625-8

© О. В. Глуханчук, 2018
© НДІ ПП, 2018

ЗМІСТ

ВСТУП	5
Розділ 1	
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПЕРЕГЛЯДУ СУДОВИХ РІШЕНЬ АДМІНІСТРАТИВНИХ СУДІВ УКРАЇНИ ЯК КОНСТИТУЦІЙНОЇ ГАРАНТІЇ СУДОВОГО ЗАХИСТУ	10
1.1. Поняття та види конституційних гарантій судового захисту	10
1.2. Сутність і місце перегляду судових рішень адміністративних судів України як конституційної гарантії судового захисту	27
1.3. Нормативно-правова регламентація інституту перегляду судових рішень адміністративних судів	43
1.4. Принципи перегляду судових рішень адміністративних судів	60
<i>Висновки до розділу 1</i>	78
Розділ 2	
СТАДІЇ ПЕРЕГЛЯДУ СУДОВИХ РІШЕНЬ АДМІНІСТРАТИВНИХ СУДІВ	82
2.1. Особливості перегляду судових рішень адміністративних судів у порядку апеляційного та касаційного провадження	82
2.2. Підстави і порядок перегляду судових рішень адміністративних судів за нововиявленими обставинами	108
2.3. Особливості перегляду рішень адміністративних судів по окремим категоріям адміністративних справ	130
<i>Висновки до розділу 2</i>	149

Розділ 3

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПЕРЕГЛЯДУ

СУДОВИХ РІШЕНЬ АДМІНІСТРАТИВНИХ СУДІВ

ЯК КОНСТИТУЦІЙНОЇ ГАРАНТІЇ СУДОВОГО ЗАХИСТУ 151

3.1. Зарубіжний досвід перегляду судових рішень
і можливості його використання під час здійснення
адміністративного судочинства України **151**

3.2. Вирішення проблем організації діяльності
органів судової влади в аспекті перегляду рішень
адміністративних судів. **167**

Висновки до розділу 3 **179**

ВИСНОВКИ 183

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 187

ВСТУП

В умовах становлення України як демократичної правової держави, а також активізації євроінтеграційних процесів, об'єктивно зростають роль і значення конституційних гарантій захисту прав і свобод людини і громадянина у взаємовідносинах з органами публічного управління. Судовий захист у системі таких гарантій посідає особливе місце. Так, згідно зі ст. 55 Конституції України, кожному гарантується право на судовий захист, а також на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб. Безпосереднє виконання зазначеного завдання покладається на адміністративні суди, що покликані забезпечувати захист прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин шляхом справедливого, неупередженого та своєчасного розгляду адміністративних справ. Право на судовий захист, у свою чергу, також вимагає запровадження відповідних гарантійних інструментів його реалізації. Одним із таких інструментів виступає інститут перегляду рішень адміністративних судів, що забезпечується законодавчим закріпленням зрозумілої та чіткої процедури (механізму) виправлення судових помилок.

Інститут перегляду рішень адміністративних судів – гарантія справедливого здійснення правосуддя і дотримання законності в адміністративному судочинстві. Завдяки їй забезпечується реальність та дієвість права на судовий захист, розумність та справедливість судових процедур, однакове застосування судами норм матеріального та процесуального права, прийняття законодавчо підкріплених, науково обґрунтованих судових рішень, а також відновлення справедливості та виправлення судових помилок. Однак, незважаючи на всю важливість та практичну значущість рішень, які приймаються за результатами перегляду адміністративних справ, практика їх розгляду адміністративними судами свідчить про наявність недоліків і прогалин у цій

сфері. Тривалий час точаться дискусії з приводу необхідності удосконалення окремих елементів провадження з перегляду рішень в адміністративних справах, оптимізації правового регулювання відповідних стадій адміністративного процесу, а також розроблення цілісного підходу до здійснення адміністративного судочинства з перегляду рішень в адміністративних справах з урахуванням положень міжнародно-правових актів у галузі прав людини.

Актуальність монографічного дослідження обумовлена наступними аспектами: відсутністю цілісних дисертаційних і монографічних робіт на рівні комплексних досліджень, присвячених перегляду рішень адміністративних судів; необхідністю конкретизації та уточнення завдань, функцій, підстав, меж, процесуального порядку перегляду рішень адміністративних судів; потребою в систематизації відповідної наукової інформації, аналізі та узагальненні різноманітних наукових підходів щодо спірних теоретичних положень та правових ситуацій; наявністю прогалин та суперечностей у правовій регламентації важливих та юридично значущих питань, що виникають на відповідних стадіях розгляду адміністративних справ; необхідністю проведення комплексного загальнотеоретичного аналізу перегляду рішень адміністративних судів як важливої складової адміністративного процесу.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що монографія є одним із перших у вітчизняній адміністративно-правовій науці комплексних монографічних досліджень, де з урахуванням положень чинного адміністративного процесуального законодавства і позитивного зарубіжного досвіду проведено комплексний аналіз інституту перегляду рішень адміністративних судів як конституційної гарантії судового захисту, визначено прогалини та протиріччя, які негативно впливають на судову практику, а також зроблено спробу обґрунтувати шляхи їх усунення. У результаті проведеного дослідження сформульовано ряд наукових положень, висновків та пропозицій, що характеризуються науковою новизною, а саме:

вперше:

– обґрунтовано якісно новий підхід до розуміння правової природи перегляду судових рішень. Зокрема доведено, що вона має двовекторний зміст: з одного боку, перегляд судових рішень направлений на забезпечення конституційних прав та свобод людини і громадянина (у такому випадку суд дає можливість позивачеві протистояти як органу державної влади, зловживання або бездіяльність якого оскаржуються в адміністративному суді, так і адміністративному суду, який з тих чи інших підстав не задовольнив скаргу позивача); з іншого боку, даний інститут є засобом здійснення контролю вищої судової ланки щодо нижчої і дає можливість упередити свавілля підконтрольних суб'єктів;

– доведено прогресивну природу процедури перегляду судових рішень, яка проявляється в тому, що в ході вивчення конкретної справи виявляються прогалини та недоліки чинного законодавства або обставини, що потребують додаткової регламентації, і на цій основі формуються пропозиції з удосконалення нормативно-правового регулювання, які є важливими для всіх учасників судового процесу;

– здійснено наукове обґрунтування доцільності формування та впровадження в адміністративних судах нового електронного інформаційного сервісу – Єдиного електронного судового вікна, а також необхідності розроблення відповідної Інструкції, що встановлює порядок його функціонування;

удосконалено:

– визначення дефініції «принципи перегляду судових рішень адміністративних судів» як науково обґрунтованих та законодавчо закріплених основних засад (ідей), дотримання яких є обов'язковим при перегляді судового рішення в адміністративному суді;

– визначення дефініції «судовий захист», під яким пропонується розуміти універсальний інструмент, який можуть використовувати як фізичні, так і юридичні особи у разі порушення гарантованих національним і міжнародними законодавством їх прав та законних інтересів;

– характеристику основних завдань перегляду судових рішень адміністративних судів України, до яких пропонується відносити: а) забезпечення обґрунтованості та законності прийнятого судового рішення; б) встановлення порядку, умов та вимог щодо однакового застосування судом (судами) однієї і тієї самої норми права; в) виявлення помилок, які були допущені при попередньому розгляді справи, та вжиття відповідних заходів для їх виправлення; г) створення відповідних умов для правомірної роботи адміністративних судів у подальшому;

дістали подальшого розвитку:

– визначення ролі норм Конституції України у правовому регулюванні перегляду рішень адміністративних судів, зокрема акцентовано увагу на тому, що в них визначається: 1) інстанційна підсудність адміністративних справ; 2) підстави для перегляду судового рішення; 3) порядок подання заяви про перегляд судового рішення та вимоги до цієї заяви; 4) строки перегляду заяви про перегляд судового рішення; 5) порядок перегляду рішення; 6) заборона брати участь у перегляді рішень для судді, який брав участь в ухваленні судового рішення, про перегляд якого ставиться питання;

– обґрунтування наукової позиції про доцільність існування інституту перегляду рішень адміністративних судів по окремим категоріям адміністративних справ як виняткового, особливого та екстраординарного способу процесуального захисту суб'єктивно-публічних прав, свобод та законних інтересів учасників публічно-правових відносин;

– положення про необхідність чіткого законодавчого визначення моменту встановлення нововиявлених обставин, що впливає на правильність застосування строків провадження;

– обґрунтування того, що: а) при реформуванні судової системи має бути нівельовано формальний підхід, тобто на першому місці має бути мета правосуддя, а вже потім – проблеми структури судової системи; б) оновлення судової системи має бути комплексним;

- аргументація вироблення єдиної судової практики при застосуванні законодавства щодо перегляду судових рішень адміністративних судів з метою правильного і однакового застосування норм права;
- положення про необхідність проведення реформи адміністративної юстиції шляхом не докорінного оновлення даного інституту, а його поетапного удосконалення, з урахуванням вітчизняних надбань та позитивного зарубіжного досвіду.